

Täysistunto

Torstai 24.3.2022 klo 16.01—18.15

3. Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2020

Kertomus K 17/2021 vp

Valiokunnan mietintö PeVM 1/2022 vp

Ainoa käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 1/2022 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomuksen johdosta. — Keskustelu, perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Ojala-Niemelä.

Keskustelu

17.01 **Johanna Ojala-Niemelä sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Perustuslakivaliokunnan mietintö valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomuksesta vuodelta 2020 on valmistunut, ja se on yksimielinen. Muille valiokunnille varattiin tilaisuus antaa lausunto kertomuksesta, ja lakivaliokunta antoi asiasta lausunnon perustuslakivaliokunnalle.

Oikeuskanslerin kertomuksen pääteemana on kansanvaltaisen oikeusvaltion toimivuus poikkeusoloissa ja normaalissa arjessa. Keskeisessä asemassa on koronaviruspandemia, joka on kertomusvuonna vaikuttanut paitsi eri hallinnonalojen toimintaan myös oikeuskanslerin toimintaan ja laillisuusvalvontaan.

Perustuslakivaliokunnan mietinnössä kiinnitetään huomiota siihen oikeuskanslerin kertomuksessa mainittuun seikkaan, että kriisijohtaminen on Suomessa huomattava lainvalmistelutehtävä. Valiokunta pitää hyvin tärkeänä, että lainvalmistelun laadun turvaamiseksi lainvalmistelulle varataan riittävät resurssit.

Oikeuskanslerin puheenvuorossa käsitellään myös valmiuslain ja tartuntatautilain sääntelyn riittävyttä ja sopivuutta covid-19-epidemian hoitoon. Myös perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota lainsäädännön muutostarpeisiin. Valiokunnan mukaan epidemia-tilanteen pitkittyessä tulee ryhtyä normaaliolojen lainsäädännön mahdollisesti tarvittaviin muutoksiin. Toistaiseksi voimassa olevia muutoksia on kuitenkin perusteltua säätää vasta normaalioloissa tapahtuvan huolellisen valmistelun jälkeen. Valiokunta on korostanut tartuntatautilain kokonaisuudistuksen tarvetta ja tuonut esiin, että uudistuksessa on syytä huomioida erityisesti meneillään olevan pandemian esiin nostamat sääntelytarpeet.

Perustuslakivaliokunta on lisäksi kiinnittänyt valtioneuvoston huomion tarpeeseen tarkastella laajasti ja perusteellisesti poikkeusolojen päättymisen jälkeen poikkeusoloja koskevaa sääntelyä perustuslaissa ja valmiuslaissa. Menettelyä koskeviin lainsäädäntöuudistuksiin ei valiokunnan mukaan tule ryhtyä ilman perusteellista jälkikäteistä tarkastelua poikkeusolojen aikana kertyvistä kokemuksista. Oikeusvaltion perusteiden turvaaminen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2022 vp

poikkeusoloissa edellyttää vakaata ja toimivaa lainsäädäntöä. Valiokunta korostaa sanotujen seikkojen merkitystä.

Hyvin vakiintuneeseen käytäntöön perustuen perustuslakivaliokunta ei ole mietinnössä arvioinut oikeuskanslerin yksittäisiä ratkaisuja tai kannanottoja. Kanteluasioiden käsitteilyä tarkastellaan mietinnössä tilastotietojen valossa: vuoteen 2019 verrattuna saapuneiden ja ratkaistujen kanteluiden määrä lisääntyi kertomusvuonna yli kolmanneksella. Perustuslakivaliokunta pitää tärkeänä, että laillisuusvalvontaan varataan riittävät resurssit.

Perustuslakivaliokunnan kannanottoehdotus on, että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kemppi.

17.04 Hilikka Kemppi kesk: Arvoisa herra puhemies! Oikeuskanslerin puheenvuorossa tuodaan esiin, kuinka merkittävä asia korona on ollut Suomen johtamisen kannalta. Me olemme eläneet poikkeusoloja kaksi vuotta, ja on varsin arvokasta, että saamme käsiimme tämänkaltaista tarkoin harkittua ja pohdittua materiaalia kuin on tämä oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2020. Tämä on varsin arvokas kokonaisuus.

Korona-ajasta tulee nimittäin koota lainsäädännön kehittämistarpeet nyt, kun valmius- ja tartuntatautilain ruuhkat valiokunnassa ovat vihdoinkin päättyneet. Meillä oikeastaan alkaa olemaan jo aika kiire kerätä ne opit, mitä korona-ajasta on kertynyt, ja se tietenkin käy ilmi myöskin tästä perustuslakivaliokunnan mietinnöstä. Valmistelu on oikeuskanslerin mukaan tarpeen tehdä parlamentaarisessa komiteassa, ja valmiuslain osalta nyt olemmekin pian jo aloittaneet tätä työtä. Koronan kaltaisten tartuntatautien osalta päätöksissä on tehtävä yhä enemmän kokonaisarviointia — tätä olen itse asiassa kuuluttanut täysistunnossa myös jo vuosi aikaisemmin.

Me olemme kriisijohtaneet tätä maata tämän kaksi vuotta, ja vuoden 2020 valtiopäivien osalta se näkyy varsin selkeästi. Nimittäin meille annettiin 265 hallituksen esitystä, joista yli kolmasosa eli 99 liittyi koronaan. Ovathan nämä luvut aika hurjia, ja jos mietimme tätä kokonaisuutta, miten olemme saaneet siitä huolimatta vietyä isoja asioita eteenpäin, niin kyllä se on muuttanut paljon myös tätä eduskunnan luonnetta.

Perustuslakivaliokunta on aikaisemminkin kiinnittänyt huomiota siihen, että myös aika-aulua pitäisi erityisen tarkasti katsoa näiden kiireellisten esitysten osalta, ettei käy niin, että lainsäädännössä on puutteita sen takia, että me kiirehdimme esimerkiksi laajoja vaikutusarviointeja ja jätämme niitä tekemättä. Ajattelen, että nyt on erityisesti se aika, kun tätä mennyttä lainsäädäntöä tulee tarkastella ja sikäli pistää merkille nämä mahdolliset puutteet myös historian osalta.

Normaalisti tämä oikeuskanslerin kertomus on hiukan eriluontoinen. Normaalisti siinä käsitellään teemoja, jotka nousevat kanteluiden myötä. Niitä ovat muun muassa lähisuhdeväkivalta, ikääntyneisiin ihmisiin kohdistuva väkivalta, kielelliset oikeudet ja sitten esimerkiksi koulukiusaaminen — valtavan tärkeä aihe. Ajattelen näiden teemallisten kokonaisuuksien osalta, että emme saa kuitenkaan unohtaa niitä tämän korona-ajan poikkeuksellisen käsittelyn jalkoihin. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Hoskonen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2022 vp

17.07 **Hannu Hoskonen kesk:** Arvoisa herra puhemies! Oikeuskanslerin vuosikertomus vuodelta 20 on tietenkin äärimmäisen tärkeä paperi. Mielestäni vuodelta 2020 ei ole sen suurempaa huomautettavaa. Jo pitkään on käyty keskustelua oikeuskanslerin tehtävistä ja oikeusasiamiehen tehtävistä, siitä mikä on heidän oikea työnjakonsa ja oikea henkilöstömäärä kummallakin puolella, sekä oikeusasiamiehen kansliassa että oikeuskanslerin toimipisteellä. Nämä työnjaot ovat varmaan hieman ongelmallisia, mutta niihin on kiinnitetty huomiota. Perustuslakivaliokuntakin on niistä keskustellut. Itsekin siellä jäsenenä joskus olleena muistan ne keskustelut elävästi. Ymmärtääkseni tähän edelleen kiinnitetään huomiota, enkä näe siinä mitään ongelmaa itse. Jos siellä työnjako-ongelmia on, niin nehan toki selvitetään ja sitten sitä varten palkataan tarvittaessa lisää väkeä, niin että asianomainen valituksentekijä saa vastauksen valitukseensa kohtuullisessa ajassa, mikä lienee tällä hetkellä noin yksi vuosi maksimissaan.

Arvoisa puhemies! Se, mikä tulee olemaan iso ongelma — käytän tämän puheenvuoron lähinnä tulevaisuuteen katsoen — on se, että meille on tulossa aivan jättimäinen ongelma Euroopan unionin toimivalta-asiassa. Euroopan unioni on menossa toimivallallaan sellaisille alueille, jotka eivät lainkaan ole liittymissopimuksen mukaisia eivätkä Euroopan unionin peruskirjan mukaisia. Onhan aivan käsittämätöntä, että komissio tänä päivänä valmistelee tähän maahan esityksiä, joilla se ottaa haltuun metsätalouden — maatalouden he ovat jo ottaneet — ja nyt mennään jo rakennusjärjestyksiin, nyt mennään rakennusten eristeisiin, nyt mennään energiatehokkuuteen, alueille, joilla Euroopan unionilla ei ole minkään näköistä mandaattia, ei minkään näköistä mandaattia. Mitä tämä tällainen politiikanteko on Euroopassa? Eurooppa on ollut olevinaan, ylvästellyt rinta rottingilla, siitä, että he ovat demokratian paras kehto koko maailmassa, ja ei edes kunnioita sitä perussopimusta, mille on aikanaan Euroopan unioni perustettu — Lissabonin sopimuksen nimellä nykyisin tunnettu — tai liittymissopimuksia, jotka Suomikin on EU:n kanssa aikanaan tehnyt. Sillä paperilla ei tänä päivänä ole enää mitään arvoa.

Kun talousvaliokunnassakin istun, niin ajatelkaa, hyvät kansanedustajat, joita tässä salissa tällä hetkellä ei ikävä kyllä viljalti ole — mutta onneksi on perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja, ja arvostan suuresti, että hän on täällä paikalla, ja muutamia perustuslakivaliokunnan jäseniäkin totta kai — ajatelkaapa, hyvät ystävät, että tänäpäpä tämä samainen perustuslakivaliokunta, anteeksi, Euroopan unionin komissio — pyydän anteeksi, tarkoitin tietenkin Euroopan unionin komissiota — on tehnyt esityksiä muun muassa yhteisistä velanrajoista. Tuli elvytyspaketti ykkönen, jota ei pitänyt tulla, ja nyt siellä valmistellaan kakkospakettia. Ensimmäinen paketti oli 750 miljardia, ja minua rangaistiin, kun äänestin sitä vastaan. Eikö sillä ole enää tässä talossa mitään merkitystä, mikä on laillista? Onhan tämä minulle henkilökohtaisesti jotakin aivan järkyttävää. Miten asiat tässä maassa voivat näin olla? Ja me täällä istumme muka suoraselkäisinä Suomen lakia vahtien. Minun on sitä mahdoton ymmärtää. Siitä olen hyvin pahoillani. En ole pahoillani siitä, mitä olen tehnyt, vaan pahoillani siitä, etten tällaista pysty ymmärtämään. Ja toinen asia, mikä on vielä pahempi, on se, että nyt on kakkospaketti tulossa, 1 800 miljardia. Ukrainan sota varmasti antaa jälleen hyvän mahdollisuuden tehdä siitä päätöksiä. Winston Churchill oli oikeassa: ei pidä antaa hyvän kriisin mennä hukkaan. Ensimmäinen tilaisuus käytettiin, vaikka silloin talouskomissaari sanoi hyvin, että tämä on ainutkertainen ja yksi ainoa ja tarkkaan rajattu. Miten on käynyt? Kakkospakettia valmistellaan kuumeisesti.

Kolmantena asiana sitten vielä se — kun katsoo eteenpäin, niin kuin pitää elävän ihmisen ja demokratian vartijan katsoa — mitä sitten tehdään, kun Euroopan unionissa alkavat

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2022 vp

vaikkeudet: suuret jäsenmaat kävelevät pienten yli niin, että kengän kuva naamaan jää. Jos perussopimuksille ei anneta sitä arvoa, mikä sopimuksilla yleensä on, se on laittomuuden tila. Meillä on nähtävillä nyt Euroopassa, että sota on menossa. Sekin aika pitkälti johtuu siitä, ettei ole kunnioitettu sopimuksia, toisen koskemattomuutta, ja itse tätä täällä Euroopan unionissa viljelemme viljalti.

Talousvaliokuntaan tulee jatkuvasti papereita. Arvoisa puhemies, ajatelkaa, että kun sinne tulee papereita, niin tänään tulee paperit ja huomenna pitää olla lausunto. Edes mahdollisuutta asian tutkimiseen ei ole olemassa. Oikeuskanslerilta odottaisin, että näihin puututtaisiin. Hänen tehtävänään on vartioida valtioneuvoston toiminnan lainmukaisuutta ja nimenomaan sitä, menevätkö nämä instituutiot oikein. Me olemme aina hyvin tarkkoja siitä, että tämä talo pitää kiinni lainsäädännön tietyistä järjestelyistä ja aikatauluista hyvin tarkasti, ihan päivälleen. Mutta tässä asiassa kaikista karmeinta oli se, että yhtenä päivänä talousvaliokuntaan tuli paperi, jonka lähdetiedot olivat vääriä. No, se vedettiin takaisin ja kokous peruttiin, ja sitten sen jälkeen tuli vielä isompi kiire antaa lausunto. Sekin paperi, jonka piti olla valtiovarainministeriöstä tullut talousvaliokuntaan, nimenomaan asiaa koskevan erikoisvaliokuntaan — eipä se tullutkaan sinne. Ja sitten kun se tuli, oli vielä suurempi kiire. Jos tällä keinoin asioita tässä maassa ja Euroopan alueella käsitellään, niin en olisi kovinkaan varma siitä, että tämä Euroopan unioni pitkään pystyssä pysyy.

Euroopan unionilla on kunniakas perinne demokratian ja ihmisoikeuksien valvojana ja rauhan vakauttajana tällä mantereella. Mutta jos tällä menolla jatketaan, niin eipä siinä paljon jäljelle jää: valtava määrä velkoja, joita sitten viljellään pitkin Euroopan maita sinne sun tänne. Pienet maat kärsivät, ja isot maat maksattavat velkansa pienillä valtioilla. [Arja Juvonen: Näin on!]

Olen äärimmäisen pettynyt tähän tilanteeseen, mikä tässä maassa ja Euroopan unionissa vallitsee. En ikinä voinut kuvitella, että tällaisen puheen joutuisin täällä pitämään. Mutta murheilla mielin sen pidän ja vaadin sitä, että valtioneuvoston lainmukaista toimintaa valvova eduskunnan oikeuskansleri valvoo tehtävissään valtioneuvoston toimintaa niin, että tällaiseen puututaan. Ei Suomen eduskunta ole mikään Euroopan unionin komission kumileimasin, joka leimaa joka ainoan paperin, mikä sieltä tulee, ja mielellään seuraavana päivänä, kun tänään on tullut tähän taloon. Ei näin voi jatkua. Olen tästä äärimmäisen pettynyt, ja tuntuu suorastaan pahalta ajatella, että täällä me istumme harvalukuisina tätä karmeaa tilannetta todistamassa. En odota, että jotain tapahtuisi lähiaikoina, mutta halusin puhua tämän sitä varten, että tämä painaa sydäntäni niin paljon, että hiljaa en voi olla. Tuntui pahalta talousvaliokunnassa huomata tällainen tilanne, että meille syötetään väärää tietoa ja sitten pitää päivässä antaa lausunto.

Arvoisa puhemies! Lopuksi sanon vielä sen, että kunnioitan talousvaliokunnan valiokuntaneuvoksia. He tekevät aivan fantastista työtä aivan käsittämättömissä olosuhteissa ja tekevät laadukkaita lausuntoja ja mietintöjä.

Mutta tähän pitää jonkun puuttua. Näin ei voi jatkua. [Arja Juvonen: Väkevä puhe!]

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Juvonen.

17.15 Arja Juvonen ps: Arvoisa herra puhemies! Hyvät kansanedustajat ja arvoisa oikeuskansleri — hienoa, että olette täällä paikalla!

Haluan nostaa esille tästä kertomuksesta korona-ajan kriisin. Kanteluja koronasta aiheutuvista asioista on tehty 547 kappaletta ja toimenpiteitä näihin liittyen 591. Olisin kovasti

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2022 vp

toivonut, että oikeuskansleri olisi puuttunut etupainotteisesti muun muassa siihen, miten laitosasumiseen liittyviä tapaamisrajoituksia oli koronakriisin aikana päällä. Se tarkoitti sitä, että monet ikääntyneet eivät saaneet tavata läheisiään. On ollut jopa tilanteita, että saatohoidossa olevat eivät ole voineet kohdata läheisiään, toinen toisiaan. Olemme puhuneet täällä suuresta velasta, minkä korona on jättänyt meille maksettavaksi. Me maksamme velkaa, mutta se on suurta hoitovelkaa, se on inhimillistä kärsimystä, mitä nämä ihmiset joutuivat sisällään kantamaan kaikki ne vuodet, jos eivät päässeet vaikkapa tapaamaan sitä läheistään sinne vanhustenhoivaan. Myöhemminhän oikeusasiamies totesi tähän laitosasumiseen liittyvät tapaamisrajoitukset laittomiksi, ja mielestäni tämä on erittäin vakava viesti.

Hieman taustaa liittyen tähän oikeusasiamiehen toimintaan. Tein 20.4.2020 kantelun oikeusasiamiehelle vanhustenhoidon tilanteesta koronakriisin keskellä. Pyysin häntä selvittämään koronavirukseen sairastuneiden vanhusten hoidon laatua hoivakodeissa. Nostin kantelussa esiin myös sen, että THL ei ollut tilastoinut hoivakodeissa koronaan menehtyneiden vanhusten määrää. Esitin kantelussa syvän huoleni vanhusten tilanteesta koronavirukseen sairastuessa: onko kodinomaisissa vanhustenhoivan yksiköissä mahdollista saada sairaanhoidollista apua ja hoitoa hyvinkin vaikeisiin ja vaativiin koronaviruksen aiheuttamiin oireisiin ja ongelmiin? Kodinomaisissa yksiköissä ei ole välttämättä välineistöä esimerkiksi lisähapen antamiseen eikä hengitysteiden puhdistamiseen imulaitteella tai valmiutta vaativaan kivunlievitykseen. Erityinen huoleni liittyi myös ikääntyneiden ja heidän omaistensa tilanteeseen silloin, kun vierailukiellot astuivat voimaan. Koronan keskellä koetut tapahtumat ovat varmasti jättäneet moniin ihmisiin loppuelämän kestävät haavat.

Oikeusasiamiehen vastaus kanteluuni saapui 30.12.2021. Kanteluni johdosta apulaisoikeusasiamies oli pyytänyt Valviralta selvitystä sen toimenpiteiden toteuttamisesta liittyen iäkkäiden henkilöiden hoidon laatuun, ja oikeusasiamies oli myös omasta aloitteestaan ryhtynyt selvittämään vanhusten oikeuksia ja asemaa koskevia asioita. Valvira totesi tiedottaneensa epidemian aikana, että viranomaisohjeistuksia on noudatettava ja kunnan tehtävänä on varmistaa, että sen alueella toimivissa yksityisissä ja julkisissa asumisyksiköissä on riittävät varusteet ja ohjeet tartunnan leviämisen ehkäisemiseksi. Valvira kertoi myös päivittäneensä tiedottamista epidemian aikana siten, että myös yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajien tulee huolehtia palvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta kaikissa tilanteissa. Valviran selvityksessä otettiin myös kantaa tartuntatautilanteen pahenemiseen ja siihen valmistautumiseen.

Eli tämä on se minun huoleni, ja toivoisin, että kun ikääntyneiden oikeuksia jatkossa rajoitetaan, läheisten toinen toisensa kohtaamisia, niin myös oikeuskansleri voisi tarttua näihin asioihin, koska kyllä tämä tilanne, minkä me olemme Suomessa kokeneet, on ollut hyvin hälyttävä, aivan hirveä.

Toinen asia, minkä haluan nostaa esiin, on oikeuskanslerin kertomuksessa mainittu omavalvonta. Pidän erittäin tärkeänä, että omavalvonta ei tarkoita sitä, että kun kissa on poissa, niin hiiret hyppivät pöydällä, vaan oikeasti omavalvonta on oikea-aikaista, asiallista ja ajanmukaista ja se johtaa myös tarvittaviin toimenpiteisiin, esimerkiksi jos huomataan hoivayksikössä jonkunlaisia asioita, joita pitäisi parantaa. Eli väärinkäytöksiä tulee yrittää välttää kaikin keinoin. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kinnunen, Mikko.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2022 vp

17.20 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Kiitos oikeuskanslerille tästä tärkeästä kertomuksesta ja kiitos valiokuntamme puheenjohtaja Ojala-Niemelälle valiokunnan mietinnön esittelystä.

Kertomuksen pääteemana on kansanvaltaisen oikeusvaltion toimivuus poikkeusoloissa ja normaalissa arjessa. Vuosi 2020 oli poikkeuksellinen kaikin tavoin. Maaliskuusta alkaen pandemia vaikutti lähes kaikkiin tehtyihin päätöksiin ja johti moniin oikeudellisiin pulmiin. Niinpä kertomuksessa keskeisessä roolissa on koronan hallinta. Pandemia on väistämättä heijastunut voimakkaasti myös oikeuskanslerin toimeen.

Saamme nyt kertomuksen kautta tarpeellista tietoa, kun parannamme maamme valmiutta tulevaisuutta varten — tämä työ on jo alkanut. Oikeuskanslerin puheenvuorossa tuodaan esiin, että kriisijohtaminen on Suomessa huomattava lainvalmistelutehtävä. Vuoden 2020 valtiopäivillä hallitus antoi 265 hallituksen esitystä, joista 99 liittyi koronapandemiaan. Merkittävä osa päätöksistä käsiteltiin tavallista kiireellisemmässä aikataulussa — valmistelukoneisto on ollut tiukilla.

Arvoisa puhemies! Lakivaliokunta ja perustuslakivaliokunta ovat lausunnoissaan ottaneet kantaa siihen, että lainvalmisteluun on turvattava riittävät resurssit — tähän on hyvä yhtyä. Asioiden käsittelyyn tulee varata riittävästi aikaa eduskunnassa, että valmistelu on huolellista kussakin valiokunnassa. Huonon lainvalmistelun seuraukset ovat ikävät: kansalaisten luottamus kärsii, instituutioiden uskottavuus heikkenee ja käytännön ongelmia syntyy. Tehtävämme on vahvistaa luottamuksen yhteiskuntaa. Kertomuksessa todetaan aivan oikein, että oikeusvaltio rapautuu, jos kansalaiset eivät luota viranomaisten toimivan lainmukaisesti, perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. Lainvalmistelutyön turvaaminen on tärkeää aina, mutta erityisesti kriisiaikojen keskellä.

Suuret kiitokset tästä arvokkaasta kertomuksesta.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Rantanen, Mari.

17.23 Mari Rantanen ps: Arvoisa puhemies ja arvoisa oikeuskansleri! Kiitos tästä kertomuksesta. Muutama asia, joita haluaisin täältä nostaa esiin:

Ensinnä oli erinomaista kuulla tässä edustaja Juvosen puheenvuoro, jossa hän nimenomaan nosti esiin nämä laitoksissa asuvat ihmiset, erityisesti vammaiset ja vanhukset, joilta todella evättiin tässä alkuvaiheessa omaisten tapaaminen, ja sitten todettiin virheellisiksi nämä päätökset. Ja kyllä tässä ehkä yksi hyvä esimerkki on myös se, että kun sitten esimerkiksi vaikeavammaisia on jouduttu omista kodeistansa siirtämään sairaalaan, niin tässä on ollut sama asia eli sinne eivät läheiset ole päässeet, eivät myöskään olemaan esimerkiksi puhumattoman ihmisen tulkkina, ja se on suuri puute. Toivottavasti tällaista ei jatkossa enää minkään varjolla tapahdu, jotta he eivät jää yksin tämän asian kanssa.

Tässä olette esittänyt, että olisi hyvä tehdä parlamentaarisessa komiteassa nämä mahdolliset lainsäädäntömuutokset, mutta erityisesti viime aikoina on noussut sellaisia puheenvuoroja, joissa haluttaisiin myöskin tarkemmin käydä läpi tämäntyyppistä kriisiä kuin pandemia, lähinnä kokonaisarviota siitä, ovatko meidän lääkkeet vaarallisempia kuin itse tauti. Siinä tullaan juuri näihin tämäntyyppisiin asioihin kuin vanhusten yksinäisyys tai kehitysvammaisten jääminen ilman sitä omaa lähihenkilöä, joka pystyy hänen asioitansa tulkitsemaan.

Sitten paljonhan meillä on ollut puhetta siitä, että meillä ovat olleet sairaalat aika kuormitettuja tämän taudin vuoksi, ja ehkä jos me katsotaan, millä tavalla Suomessa ovat ke-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2022 vp

hittyneet sairaansijat viimeisen 10—20 vuoden aikana, niin itse asiassa siellähän on puutteita. Ja toisaalta on varmasti hyvä pohtia myöskin sitä kysymystä, ollaanko me jouduttu rajoitustoimilla, siis perusoikeuksien rajoittamisilla, kompensoimaan meidän uupuvia sairaansijoja ja niitä resursseja. Tämä on ehkä sellainen asia, minkä haluan tähän nostaa.

Sitten viimeisenä haluan nostaa kyllä tämän pandemian rajoitustoimien oikea-aikaisuuden, koska kyllä tässä kieltämättä joissain kohdin täältäkin katsottuna vähän ihmetteli, miksi jotain asetusta ei vielä pureta. Tämä nyt koskee erityisesti ravintoloita ja elinkeinon harjoittamista, kun ei ole pystytty osoittamaan, että sieltä tuli niitä tartuntaketjuja, mutta silti aika pitkään pidettiin niitä rajoituksia yllä.

Nämä asiat halusin tässä nostaa, ja kiitos työstänne kovana aikana.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Ojala-Niemelä.

17.26 Johanna Ojala-Niemelä sd: Arvoisa herra puhemies! Edustaja Hoskoselle: Meillä on tällä hetkellä parhaillaan käsiteltävänä perustuslakivaliokunnassa hallituksen esitys ylimpien laillisuusvalvojen tehtävien jaosta, ja siitä ovat kuulemiset käynnissä. Siinä pyritään virtaviivaistamaan tätä menettelyä ja tietenkin poistamaan niitä päällekkäisyyksiä. Toivotaan, että pian saadaan se valmiiksi.

Minulla on sama havainto kuin edustaja Hoskosella, että tässä on nytten lainsäädännössä jäänyt ikään kuin korona-ajan kiire päälle, eli siihen pitäisi kyllä pyrkiä nytten, kun olot normalisoituvat, että annettaisiin eduskunnalle tosiaan työrauha ja riittävä aikataulu asioiden huolelliseen käsittelyyn. On ikävä olla aina selkä seinää vasten aikataulun osalta. Tuossa seuraavassa kohdassa päästäänkin sitten keskustelemaan lakien laadusta, ja siinä on varmasti parannusehdotuksia siihen.

Tässä oli edustaja Juvosella hyvä puheenvuoro näistä ikäihmisten asioista. On varmasti niin, että kun varsinkin alkuvaiheessa tämä pandemia oli tuntematon ja tämä kriisi koettiin vakavaksi ja otettiin poikkeuksellisen laajat ja kovat rajoitustoimenpiteet käyttöön, niin niillä kuitenkin oli hyvä tarkoitus eli pyrittiin siihen, että riskiryhmiä suojellaan. Eli ei tiedetty oikeastaan tästä viruksesta vielä riittävästi. Silloin valtioneuvosto suositti yli 70-vuotiaille karanteeninomaisia oloja. Varmaan virheitäkin tehtiin, ja ehkä ei ylilyönneiltäkään välttytty, mutta ne tehtiin sen parhaan ymmärryksen valossa, mikä siinä tilanteessa tästä pandemiasta oli. Kuitenkin on pyritty pitämään siitä kiinni, että oikeusvaltioperiaatteesta pidetään kiinni ja kaikki tekeminen perustuu lakiin eikä mielivaltaan.

Voi sanoa, että kyllä tässä monenlaisia ongelmia tosiaan oli: operatiivisessa toiminnassa ongelmia ilmeni, ja sitten ministeriöt olivat hyvin siiloutuneita, ja inhimillisiltä virheiltäkään ei välttytty, mutta myöskään lainsäädäntö ei ollut kriisiaikoihin sopivaa. Sen vuoksi on hyvä, että nyt on saatu sitten valmiuslain ja tartuntalain muutokset käyntiin. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Hoskonen.

17.29 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Aivan oikein, mitä perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Ojala-Niemelä äsken sanoi: todellakin nämä työnjakokysymykset ovat, sanoisinko, rutiineja, joiden selvittäminen pitää vain saattaa loppuun, jotta asiat ovat kunnossa asioiden käsittelyn suhteen. Molemmissa viranomaiskäsittelyissä olevat valitukset, kantelut, tulevat yleensä ajallaan kyllä takaisin, siinä ei ole minulla mitään huomautettavaa — se toimii, ja sitä järjestelmää kehitetään.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2022 vp

Mutta tämä Euroopan unionin päätöksenteko on mennyt aivan järjettömäksi. Muistan — arvoisa puhemies, vielä yhden esimerkin kerron lyhyesti — kun talousvaliokuntaan tuli eräs asia — en tarkalleen yksityiskohtia muista, mutta paperikin löytyy, jos tarve tulee — jossa kuulemisessa annettiin valiokunnalle väärä tieto, ja välittömästi tuli sitten toiselta virkamieheltä oikaisu kuulemisen jälkeen. Kyllä minä pidän tätä aika outona, siinähan voisi äkkipikainen mies vaikka todeta, että kysymyksessä oli valiokunnan harhaanjohtaminen. Se on niin vakava juttu, että minä en mitenkään pysty sitä ymmärtämään. Toki se tieto oikaistiin, mutta varjeltoon, jos se oikaisu olisi unohtunut — olisimme tehneet päätöksiä väärän tiedon perusteella.

Tämä Euroopan unionin asioiden käsittely tässä talossa on täysin hunningolla. Ei voi olla niin, että unionin komissio lähettää tänne paperin... Sieltä on tulossa nyt metsiensuojeluasiat, ennallistamiset, kaikki hulluudet — asiat, joilla ei ole mitään tekemistä sen päätösvallan kanssa, joka Euroopan unionille on liittymissopimuksessa annettu. Ei voi olla niin, ei varmasti voi olla niin, ja kukaan ei tunnu siitä olevan huolissaan. Minä olen tähän systeemiin niin pettynyt, kun ei tunnu enää mikään laillisuus kellekään kelpaavan. Pitäisi nyt liittymissopimuksella, joka on kuitenkin suoraan Euroopan unionin tuomioistuimessa sovellettavaa oikeutta... Liittymissopimus on pyhä, se rajaa sen toimivallan, mikä Euroopan unionille on annettu. Se toimii ainoastaan sen siirretyn toimivallan puitteissa, ei mitään muuta. Mutta näillä delegoiduilla sopimuksilla, mitä ne nyt sitten ovatkaan, he ovat itse itselleen ottaneet valtaa. Mieli tekisi sanoa esimerkki — mutta en sano, jotten ketään loukkaa — siitä, mitä tällä keinoin tehdään, missä valtiossa on tällä keinoin toimittu: otetaan itselle valtaa, jota ei ole, ja sitä käytetään sitten toisia vastaan. Törkeimmillään maksetaan toisten velat vielä. Tämä on se kivi kengässä, joka minua joka aamu painaa, kun lähdän tänne kävelemään, ja joudun melkein kengät tarkistamaan, onko siellä oikeasti se kivi.

Tämä on sen verran vakava juttu, arvoisa puhemies ja koko Suomen eduskunta ja arvoisa, kunnioittamani oikeuskansleri, että tähän pitää jonkun puuttua, ei näin voi jatkua. Ja nyt kun Euroopassa tämä kriisi pahenee ja on sota — niin toivon mukaan se loppuu jo huomenna, hartaasti toivon sitä, jo tänä iltana — niin jotain sellaista tässä vielä tapahtuu, että meidän on päästävä Euroopan unionin perustyöhön käsiksi. Tällä keinoin ei kerta kaikkiaan voi jatkua. Olen tähän tilanteeseen niin harmistunut, että pakko oli sanoa. Tietenkään se ei tätä vuotta 2020 vielä koske, mutta tämä on tulossa seuraavissa vuosikertomuksissa, ja niihin sitten palataan, kun aika on, mutta toivon, että tämä asia otetaan vakavasti, koska en ole viimeiseen kahteen vuoteen eduskunnassa näin vakavaa asiaa esille nostanut.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Rantanen, Mari. — Hänen jälkeensä annan puheenvuoron oikeuskanslerille.

17.32 Mari Rantanen ps: Arvoisa puhemies! Olisin vielä sen nostanut esiin, kun tässä nostetaan parlamentaarista komiteaa tämän valmiuslain ja tartuntatautilain uudistamiseen, että todella on näin, että valmiuslain osalta työ on käynnistymässä, mutta olisi varmaan hyvä katsoa, että myös tämä tartuntatautilaki isona pakettina ehkä valmisteltaisiin parlamentaarisesti. Siitä ei ymmärtääkseni edelleenkaan päätöstä vielä ole. Ja tähän yhteyteen ehkä rohkenen myös esittää tämmöistä kokonaisarviota, ei pelkästään lainsäädännön näkökulmasta vaan myös siitä, että kun me tehdään joku rajoitustoimi, niin miten se vaikuttaa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2022 vp

muualla, esimerkiksi lapsiin tai nimenomaan näihin meidän erityisryhmiimme tai sitten vanhuksiin yksinäisyyden ja syrjäytymisen ja niin edespäin kannalta.

Mutta halusin, arvoisa puhemies, ottaa tämän puheenvuoron, koska edustaja Hoskonen puhuu täällä kyllä jälleen kerran painavaa asiaa liittyen EU:hun ja komission toimivaltakysymyksiin. Olemme eri valiokunnissa, mutta olen havainnut tämän saman omissakin valiokunnissani, että komissio tällä hetkellä haalii itsellensä toimivaltaa asioissa, joista ei ole sovittu perussopimuksessa, ja nykyään näyttää olevan lähestulkoon aina, kun jotakin muutetaan, niin, että toimivaltaa siirretään komissiolle, on se sitten välineellistämistä, on se sitten Schengen-asioita, on se sitten sananvapauteen liittyviä asioita, kuten tämä digipalvelusäännös. Sama on oikeudenhoidon alalla, rikosoikeuden alalla, sisäisessä turvallisuudessa ja niin edelleen. Toivoisin kyllä, että eduskunta huolehtii tässä siitä, että me emme jää tässä tällaiseen, niin kuin edustaja Hoskonen käytti tätä sanaa, kumileimasinasemaan, koska on asioita, joita on syytä kunnioittaa, ja ne ovat näitä sopimuksia. Ilman sopimusta, molemminpuolista sopimusta, siinä lopulta tulee kyllä varmasti pää vetävän käteen.

Puhemies Matti Vanhanen: Oikeuskansleri Pöysti.

17.35 Valtioneuvoston oikeuskansleri Tuomas Pöysti: Arvoisa puhemies! Arvoisat edustajat! Perustuslakivaliokunta nosti mietinnössään ja valiokunnan puheenjohtaja puheenvuorossaan samoin kuin edustajat puheenvuoroissaan täällä esille niin ylimmän laillisuusvalvonnan kuin laajemmin suomalaisen perustuslaillisuuden kannalta oleellisia isoja kysymyksiä. Omassa kertomuksessani käsittelin, samoin kuin perustuslakivaliokunta mietinnössään, näitä oikeudelliselta kannalta, sitä, että poikkeusolojen päättymisen jälkeen poikkeusoloja koskeva sääntely on tarpeen parlamentaarisisessa työssä arvioida kokonaan, ja tämä koskee myöskin tartuntatautilakia. Toki minä tarkastelen asiaa juridisesta näkökulmasta, mutta kyllä tämä laajempi yhteiskunnallisten oppien kerääminen tästä olisi äärimmäisen tärkeää, yhtä tärkeää myöskin kuin tämä, ja siitä olen samaa mieltä.

Kertomuksen käsittelyn yhteydessä niin perustuslakivaliokunta kuin lakivaliokunta ovat korostaneet sitä, että lainvalmistelu tarvitsee riittävät resurssit. Se on tärkeää myöskin sen takia, että kriisiaikoina, joissa jälleen elämme, tarvitsemme ajantasaista yleislainsäädäntöä ja mielellään niin, että se lainvalmistelu tehdään ajallaan ja paikallaan ja harkiten. Valtioneuvoston tärkeimpiä parlamentaarisia tehtäviä puolestaan ovat lainsäädäntötyön johtaminen ja lainsäädännöstä huolehtiminen. Se tarkoittaa näitten resurssien lisäksi myöskin sitä, että lainvalmistelijat pystyvät keskittymään oikeisiin töihin, ja ministeriöitten kansliapäälliköillä on tässä valtioneuvoston ohjesäännön perusteella lakisääteisesti iso rooli. Tämä on tärkeä teema.

Tässä puheenvuorossa tuli esille ennakollisen ja jälkikäteisen laillisuusvalvonnan välinen suhde. Se on tärkeä. Mehän, sekä oikeusasiamies että oikeuskansleri, oikeastaan toimimme jälkikäteisesti tässä viranomaistoiminnassa. Tämä ennakollinen valvonta kohdistuu vain valtioneuvoston yleisistunnon ja tasavallan presidentin päätöksiin, ja esimerkiksi tähän ministeriömaailmaan se ei kohdistu. Tässähän kävi, niin kuin valiokunnan puheenjohtaja äsken puheenvuorossaan sanoi, niin, että tuli tietämättömyyttä ja tuli sitten myöskin virheitä ja ylilyöntejä. Esimerkiksi tässä vierailukieltoasiassahan kävi niin, että se sitten jalostui suosituksesta tämmöiseksi kielloksi. Se virhe vakavoitui, tämä suositus muutui kielloksi, mikä oli toinen virhe. Kun mietitään sitä, voimmeko tavallaan poiketen tämmöistä proaktiivisuutta tehdä, niin meidän puolellamme sitä osittain tehtiin, eli tämän vir-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2022 vp

heellisen suosituksen purkamiseen me kyllä myötävaikutettiin, tai me itse asiassa edellytettiin sosiaali- ja terveysministeriön suuntaan sitten siinä myöhemmin keväällä, että tällaisiin korjaaviin toimiin ryhdytään. Ja vastaavasti esimerkiksi vammaisten kuntoutuspalveluitten ja nyt viimeksi koulujen ilmastointien osalta on edellytetty jo ennakolta korjaavia toimia.

Lopuksi ottaisin esille kaksi asiaa. Ensiksi tämä Euroopan unionin kysymys oikeuskanslerin osalta. Oikeuskanslerihan valvoo sitä, että ne viralliset kirjelmät, jotka valtioneuvoston istunnon kautta tulevat eduskuntaan... Olemme niihin systemaattisesti vaatineet sitten sitä, että siellä on valtioneuvoston oma juridinen arvio ja kannanotto oikeusperustan asianmukaisuudesta, mikä antaa eduskunnalle mahdollisuuden myöskin alkaa sitä asiaa käsittelemään, samoin kuin sitä, että eduskunnan informointi tehtäisiin sellaisella aikataululla, että eduskunnalla on mahdollisuus kannanmuodostukseen. Tätä valvontaa jatkamme, ja se on edelleen tärkeätä.

Viimeisenä asiana: Tässä perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota meidän työmäärämme kasvuun ja riittävien resurssien turvaamiseen. Koko yhteiskunta ja sen jäsenet — ja tämäkin keskustelu — ovat asettaneet meille suuriakin odotuksia, ja nämä poikkeusolot näkyvät työmäärässä edelleen. Viime vuonna meillä tuli vireille 3 314 laillisuusvalvontasiaa ja niitä ratkaistiin 3 417. Se tarkoittaa, että hieman on purettu työruuhkaa, mutta työtä on enemmän kuin koskaan Suomen historiassa meidän tilastojemme mukaan.

Arvoisa puhemies! Näillä sanoilla kiitän tästä keskustelusta, ja esitetyt toiveet ja kehittämis ehdotukset otamme riippumattomassa harkinnassamme varteen.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Juvonen.

17.39 Arja Juvonen ps: Kiitos, arvoisa puhemies! Arvoisa oikeuskansleri! Kesäkuussa 2019 aluehallintovirastossa oli käsittelyssä viisikymmentä yli 18 kuukautta vanhaa kantelua, ja näistä kahdeksan kantelua oli kestänyt yli kaksi vuotta. Tämä on todellakin kohtuuttoman pitkä aika odottaa kanteluunsa vastausta — varsinkin kun he ovat yleensä ikäihmisiä tai vammaisia ihmisiä tai vammaisten ihmisten omaisia, läheisiä, tai ikäihmisten omaisia, läheisiä.

Sosiaalihuoltoa koskevissa kanteluissa on liian pitkät käsittelyajat, ja aluehallintovirastoa on huomautettu siitä, että tulisi olla viivytyksetön käsittely tässä sosiaalihuollon valvonnassa. Ja kun myös apulaisoikeuskansleri on tämän laillisuusvalvontakäynnillä havainnut ja huomannut, niin nyt kysyisin vielä sitä, mihin toimiin tässä nyt sitten ryhdytään. Väliillä tuntuu sille, että onko meillä liikaa päällekkäistä valvontaa tai onko niin, että valvonta ei toimi — meillä on Valvira, meillä on aluehallintovirasto, sitten meillä on kuntien tekemää omaa valvontaa. Tämä minua huolestuttaa erityisesti.

Tästä omavalvonnasta vielä kysyisin teiltä. Omavalvontasuunnitelmien on arvioitu olevan toimivia, mikäli ne olisivat sähköisessä muodossa, jotta valvova viranomainen voisi niitä myös valvoa, ja sen olette myös tuohon kertomukseen kirjanneet. Apulaisoikeuskansleri on ministeriöltä kysynyt, miten tämä asia korjataan ja laitetaan kuntoon, koska se omavalvonta ei tällä hetkellä toimi, ja aika vastauksen antamiseen on mennyt jo vuosi sitten toukokuussa umpeen. Kysyisin: Mihin toimenpiteisiin on ryhdytty, että sosiaalihuollon omavalvonnan toimivuus varmistetaan? Mitä ministeriö mahdollisesti on antanut vastaukseksi tähän? Omavalvonta on kaiken a ja o siellä hoivayhteisöissä, hoivakodeissa, laitoshoidossa. — Kiitos.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2022 vp

Puhemies Matti Vanhanen: Haluaako oikeuskansleri vielä käyttää puheenvuoron?

17.41 Valtioneuvoston oikeuskansleri Tuomas Pöysti: Arvoisa puhemies! Lyhyesti tähän omavalvontatemiikkaan:

Ministeriö antoi aika pitkähkön mutta hieman yleisellä tasolla olevan vastauksen, missä viitattiin siihen, että kehitetään ohjeistusta ja tietojärjestelmiä ja erilaisten muitten tämöisten informaatio-ohjauksen keinojen kautta sitten vietäisiin tätä eteenpäin.

Sitten toisena asiana, josta minä en vastaa, vaan se on ministeriön vastuulla: Nythän on vireillä, itse asiassa minun ennakkotarkastuksessani, sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnan uudistamista koskeva laki, jossa tämä lainsäädännöllinen puite uudistettaisiin, ja siinä on tarkoitus myöskin niin omavalvontaan kuin kanteluiden käsittelyihin ja näihin muihin, mahdollisimman nopeasti korjauksia saaviin toimenpiteisiin kiinnittää huomiota. Toki se edellyttää myöskin toimintatapojen muutosta ja sitten riittävää resursointia myöskin siihen ohjaavaan ja korjaavaan kanteluiden käsittelyyn.

Näitä on ainakin lyhyen tematiikan mukaisesti nyt tapahtumassa, ja me luonnollisesti arvioidaan sitten sitä hallituksen esityksen luonnosta ja esitystä siitä näkökulmasta, täyttääkö se ne perustuslailliset vähimmäisvaatimukset, joita tälle on. Ja eduskunta pääsee kohta asiaa käsittelemään.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 17/2021 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.